

Výukový program pro II. stupeň ZŠ RŮZNÉ ÚHLY POHLEDU

METODICKÉ LISTY

PRO UČITELE

Kontakt

CEGV Cassiopeia, Jizerská 4,
České Budějovice, 370 11
mkv@cegv-cassiopeia.cz, www.cegv-cassiopeia.cz
Tel: 385 520 951, 725 515 944

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLUVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Cílová skupina: II. stupeň ZŠ

Časová dotace: 90 min./120 min.

Anotace:

Každý z nás je určitým způsobem jedinečný, zastáváme různé názory a jinak se chováme v určitých situacích. Cílem tohoto programu je přivést žáky k zamyšlení nad tím, že nic není černé nebo bílé. Naučit je dívat se na různé situace z různých úhlů pohledu, očima těch „druhých“ a nacházet tak společnou řeč i ve zdánlivě neřešitelných situacích. Hraním rolí se do jedné takové situace žáci dostanou. A jaké z ní najdou východisko? To záleží na jejich dovednostech komunikovat, spolupracovat a hledat netradiční řešení.

RVP:

Český jazyk - komunikační a slohová výchova; Multikulturní výchova – kulturní diference, lidské vztahy; Osobnostní a sociální výchova – osobnostní rozvoj (sebezpoznání a sebepojetí, kreativita); sociální rozvoj (poznávání lidí, mezilidské vztahy, komunikace, kooperace); morální rozvoj (řešení problémů, hodnoty a postoje); Výchova k občanství – člověk jako jedinec, člověk ve společnosti; Mediální výchova – práce v realizačním týmu, tvorba mediálního sdělení;

Autorský tým:

Ing. Bianka Machová

Mgr. et Bc. Dita Kalousová

Mgr. et Bc. Martina Tušková

Vydalo: CEGV Cassiopeia, 2012

DOPORUČENÉ INFORMAČNÍ ZDROJE:

KOLEKTIV AUTORŮ. *Interkulturní vzdělávání II.* Praha: Člověk v tísni o.p.s., 2005. 169 s. ISBN 80-903510-5-0.

MACHOVÁ, B., ŠIMEČKOVÁ, V., TUŠKOVÁ, M. *Cvičení pro multikulturní výchovu.* České Budějovice: CEGV Cassiopeia, 2009. 39 s.

MOORE, D. *Czechkid - Metodické náměty pro pedagogy.* Praha: British Council. 105 s. ISBN 978-80-239-8918-2.; www.czechkid.cz

MOORE, D. HOLCOVÁ, M. *Okamžik jednoho zázraku.* Praha: Multikulturní centrum Praha, 2008. ISBN 978-80-904161-0-9.

MOREE, D. *Než začneme s multikulturní výchovou – od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu.* Praha: Člověk v tísni o.p.s., 2008. 110 s. ISBN 978-80-86961-61-3.

MOREE, D., MORVAYOVÁ, P. *Dvakrát měř, jednou řež – od multikulturní výchovy ke vhledu.* Praha: Člověk v tísni o.p.s., 2009. 119 s. ISBN 978-80-86961-86-6.

PIKE, G., SELBY, D. *Cvičení a hry pro globální výchovu I.* 2. vyd. Praha: Portál, 2009. 256 s. ISBN 978-80-7367-629-2.

ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu.* Praha: Portál, 1998. 208 s. ISBN 80-7178-285-8.

VAŇUROVÁ, Z. *10krát s MKV – Metodické listy pro výuku multikulturní výchovy dle osobnostního přístupu.* Praha: Člověk v tísni o.p.s., 2010. 83 s. ISBN 978-80-87456-07-1.

www.varianty.cz - vzdělávací program společnosti Člověk v tísni, o. p. s.

www.webhumanita.cz - projekt zaměřený na modernizaci vzdělávacích programů ve vzdělávací oblasti „Člověk a společnost“

DALŠÍ NÁMĚTY:

- „Jsem výjimečný/á“ – nechte vyniknout jednotlivě každého žáka v takové činnosti, která je mu blízká a ve které je lepší než většina spolužáků.
Př.: Pokud žák vyniká ve hře na buben, nechte žáka, aby zahrál celé třídě apod. Důležité je, aby nakonec vynikli všichni žáci třídy. Rizikový může být žák, který zdánlivě v žádné činnosti nevyčnívá. Je velmi důležité najít něco (jakoukoli drobnost), ve které vynikne. Samozřejmě by se vždy mělo jednat o pozitivní příklad výjimečnosti a odlišnosti.
- „Květina“ – jde o aktivitu, při které se žáci věnují vnímání sebe sama jako jedince, ale zároveň také jako součásti sociálních skupin.
Postup: Každý žák si nakreslí obrys květiny s šesti okvětními lístky (podle Vašeho uvážení můžete nechat počet okvětních lístku na rozhodnutí žáků). Dovnitř okvětních lístků žák napíše nebo nakreslí, co je pro něj důležité. Následně se pokusí odpovědět, proč je daná osoba, zvíře, věc, činnost pro něj důležitá. Pokud chce žák do květiny napsat něco, o čem nechce mluvit s ostatními, zakóduje to do nějakého symbolu. Význam symbolu by neměl být ostatním na první pohled jasný, pouze dotyčnému žákovi. Je dobré dát žákům možnost (ne povinnost!!) ukázat své květiny svým kamarádům.
Žáci musí být se sdílením kytek srozuměni na začátku aktivity.

POPIS VÝUKOVÉHO PROGRAMU

Aktivita	Popis aktivity	Očekávané výstupy
Úvod	Žáci v plénu třídy diskutují o tom, v čem všem se od sebe lidé liší a zda je to lepší, než kdyby byli všichni stejní.	✦ Žáci jsou uvedeni do tématu výukového programu.
Diamant – hodnoty	Každý žák si sestaví svůj žebříček hodnot.	✦ Žáci si uvědomí, že pro každého z nás je důležité něco jiného, a to také ovlivňuje naše názory.
Novináři	Žáci ve skupinách vymýšlejí příběh k fotografii. Příběh prezentují ostatním formou mediálního sdělení (novinový článek, rozhlasová či televizní reportáž).	✦ Žáci jsou motivováni k tomu, aby nehledali v různosti důvody ke konfliktu, ale k obohacení. ✦ Žáci spolupracují na konkrétním společném úkolu. ✦ Žáci si uvědomí různorodost pohledů v rámci třídy.
Tělocvik	Žákům je nastíněna situace, která vyvrcholila otevřeným konfliktem. Žáci, jakožto představitelé jednotlivých účastníků konfliktu, diskutují a snaží se najít společné řešení i přesto, že na celou situaci zaujímají odlišný názor.	✦ Žáci rozvíjí empatii - učí se vcítit do role jiného člověka. ✦ Žáci se učí najít společnou řeč a řešení i ve zdánlivě neřešitelné situaci. ✦ Žáci si vyzkouší podívat se na konkrétní situaci z různých úhlů pohledu. ✦ Žáci se zdokonalí v efektivní a konstruktivní diskusi.

Doporučení pedagogům:

„Lidé se projevují nekonečně různorodým chováním. Mají různé názory, různé zájmy, různě jednají. Při vzájemných setkáních se nám zdá, že někteří jsou stejní jako my, jiní jsou nám podobní, další se nám zdají být naprosto odlišní.“

S touto různorodostí se setkáváme již od dětství. Uvědomujeme si, že někteří lidé mají odlišné názory, že preferují jiné věci. Automaticky inklinujeme k těm, kteří jsou nám co nejvíce podobní. Jaký postoj ale zaujíme k těm ostatním?

Někdy může dojít ke konfrontaci odlišných názorů či postojů, jindy se jí raději vyhneme. Situace, ve kterých se setkají lidé odlišných názorů, postojů či hodnot, často končí nedorozuměním či konfliktem, ale nemusí to tak být vždy.

Jedním z cílů multikulturní výchovy je přivést žáky k uvědomění si, že jejich názory, postoje nebo jaké-koliv jiné reakce na svět jsou jedněmi z mnoha. Lidé mají různé názory, situace hodnotí z různých úhlů pohledu a je těžké, nebo i nemožné říci, který je ten správný.“

Zdroj: MACHOVÁ, B., ŠIMEČKOVÁ, V., TUŠKOVÁ, M. *Cvičení pro multikulturní výchovu*. České Budějovice: CEGV Cassiopeia, 2009. 39 s.

- Připomínejte žákům, že rozmanitost je přirozená (stejně tak je tomu i v přírodě).
- Motivujte žáky k vytváření pozitivního přístupu k rozmanitosti/jinakosti mezi lidmi.
- Podporujte žáky v nahlížení na situace různými očima a z různých úhlů pohledu.

C: Vyřešme to sami

Časová dotace: dlouhodobá aktivita

Cíle:

- Žáci navrhnou řešení běžných problémů ve třídě.
- Žáci se učí samostatnosti.
- Žáci jsou aktivními účastníky řešení problémů.
- Žáci se učí vcítit do role někoho jiného – rozvíjí empatii.

RVP: MKV – lidské vztahy, princip sociálního smíru a solidarity; OSV – sociální rozvoj (mezilidské vztahy, komunikace, kooperace), morální rozvoj (řešení problémů a rozhodovací dovednosti, hodnoty, postoje a praktická etika); VDO – Občanská společnost a škola; Český jazyk a literatura – komunikační výchova; Výchova k občanství – člověk ve společnosti;

Pomůcky:

2 balicí papíry, fixy

Poznámka pro pedagogy:

Následující postup, nazývaný také metodou ABCDE, je možné používat pravidelně v rámci třídnických hodin k identifikaci problémů ve třídě a k jejich řešení. Pomocí této metody se žáci učí řešit vzniklé problémy společně a sami za sebe (bez přímé účasti pedagoga).

Postup:

Vyzvěte žáky, aby řekli všechno, co považují v rámci svého školního života za problém. Určete zapisovatele, který vše, co bude řečeno, zapíše na balicí papír. Následně společně vyberte jeden problém, který je pro většinu třídy nejpálčivější a který by chtěli řešit. Rozbor problému proveďte následujícím způsobem:

1. Zeptejte se žáků, jak vnímají tento problém. Nechte dobrovolníky, aby objasnili svá stanoviska. Nechte je mluvit o problému a o tom, jaký to má na ně dopad.
2. Brainstorming – nechte žáky říct co nejvíce návrhů řešení. Návrhy v této fázi jenom zapisujte na druhý list balicího papíru. Nekomentujte. Nechte zaznít všechny nápady. I nerealistický nápad může podnítit kreativní řešení.
3. Proberte jednotlivé návrhy. Diskutujte o možnostech jednotlivých návrhů. Zeptejte se žáků na návrh, o kterém si myslí, že by byl pravděpodobně nejúčinnější pro úspěšné řešení daného problému.
4. Řekněte žákům, že jediným možným způsobem, jak odzkoušet jeho funkčnost, je návrh vyzkoušet. Domluvte se na zkušební době. Měla by být dostatečně dlouhá, aby se návrh řešení mohl realizovat, na druhou stranu ne příliš dlouhá, aby se předešlo dalším potížím, v případě, že by řešení nefungovalo.
5. Po uplynutí zkušební doby (několik dnů až týden) s žáky prodiskutujte, jak vše probíhá. Jak úspěšné a efektivní je realizované řešení. V některých případech bude možná nutné řešení ještě více prozkoumat a upravit, aby bylo plně funkční. Jindy se může stát, že se budete muset vrátit k seznamu návrhů a vybrat jiný. V případě, že vše funguje, můžete žákům pogratulovat a pustit se do řešení dalšího ožehavého tématu.

Zdroj: www.teachablemoment.org/elementary/problemsolving.html

bývají často důvodem různých nedorozumění, případně konfliktů. Naopak, pokud mají jedinci něco společného, spojuje je to. Jedním z důvodů je také to, že lidé lépe vnímají to, co znají, protože tomu rozumí. Proto hledání vzájemných podobností mezi žáky může vést k prohlubování vztahů ve třídě.

Postup:

1. Úvod

Uveďte hodinu tím, že řeknete žákům, že i když se lidé mezi sebou liší, mají také mnoho věcí společných. Dnešní hodina bude věnována hledání podobností v rámci třídního kolektivu.

2. Hledání

Vyzvěte žáky, aby se přihlásili dobrovolníci, kteří se chtějí zúčastnit následující aktivity (aktivitu ve zkratce popište). Z dobrovolníků vyberte dva. Dobrovolníci se postaví zády k sobě na místo, kde je ostatní žáci uvidí. Úkolem třídy je hledat a nahlas říkat vše, co mají dobrovolníci společného. Motivujte žáky k tomu, aby přemýšleli i o vnitřních charakteristikách a zájmech a nedrželi se jen fyzické podoby. Vyberte zapisovatele, který vše, co bude řečeno, zaznamená na tabuli. Po vyčerpání všech nápadů dejte dobrovolníkům možnost reflektovat svoje pocity. Pomozte jim otázkami: Jak jste se cítili v průběhu aktivity? Co vás překvapilo? S čím, co bylo řečeno, nesouhlasíte?

Prohloubení aktivity

Pokud je kolektiv třídy na to připraven, můžete vybrat z dobrovolníků dvě osoby, které se hodně odlišují (musí se jednat o dobrovolníky). Pak postupujte stejně, jako v předchozím případě.

V dalším kroku rozdělte žáky do dvojic. V ideálním případě nechte žáky, aby si svého partnera vylosovali. Ve dvojicích si pak žáci sdělují, co vše je spojuje. Dvojice můžete několikrát obměnit.

3. Závěr

Na závěr nechte žáky shrnout průběh aktivity. Můžete jim pomoci následujícími otázkami.

- Jak jste se cítili v průběhu aktivity?
- Co vás překvapilo?
- Dozvěděli jste se něco nového o svých spolužácích?

NAVAZUJÍCÍ AKTIVITY

Na výukový program je možné navázat aktivitami, které se věnují sebeuvědomění žáků – tzv. práce s identitou, prostřednictvím nichž si uvědomí jedinečnost každého člověka.

„Identita představuje významné téma jak ve vztahu k otázce kultury, tak ve vztahu k výchově člověka. Z tohoto důvodu je také jedním z nejdůležitějších témat v multikulturní výchově. Skrze identitu chápeme, hodnotíme a zařazujeme nejen sebe, ale také všechny kolem.“

Identitu, která je nám vlastní, v běžném životě příliš nevnímáme. Uvědomujeme si ji při setkávání s okolním světem. Někdy více a někdy méně. Naše identita a její vnímání námi samotnými i okolím může být zdrojem konfliktů, ale také přínosem.

Některé faktory, které mohou mít vliv na naši identitu, dostáváme do vínku při narození, jiné získáváme v průběhu života. Identita není stálá. Právě naopak, vyvíjí se v čase na základě našich zkušeností a konkrétních situací, ve kterých se ocitáme. Naše identita se skládá z několika vrstev. Jednotlivé vrstvy mohou souviset s následujícími faktory (oblastmi):

- místo, kde jsme se narodili (např. stát, město, vesnice, chudinská čtvrť...)
- místo, kde žijeme
- pohlaví
- náboženství
- rodinné zázemí (např. rodina úplná/neúplná, počet sourozenců, nejmladší/nejstarší, další příbuzní...)
- naše úloha v životě (např. syn, dcera, matka, otec, babička, dědeček...)
- příslušnost k profesní skupině (např. učitel, makléř, uklízečka, dělník, novinář, humanitární pracovník...)
- příslušnost k zájmové skupině (např. hudebník, fotbalový fanoušek, cestovatel, ochránce přírody...)
- předchozí zkušenosti a klíčové události v životě
- výchova
- ekonomická situace (např. dostatečné finanční zabezpečení, chudoba, luxus...)

Ne všechny výše zmíněné faktory nás musí ovlivňovat a ani výše zmíněný seznam není vyčerpávající.

Identita, která je nám připisována druhými na základě určitých znaků či kritérií členství (tzv. připsaná identita), může být v rozporu s identitou pocítovanou (kým se cítím být). Pokud nám přisuzuje okolí identitu, se kterou nejsme ztotožnění, může dojít k nedorozumění a ke konfliktu.

Možná jste se stali také svědkem podobné příhody:

4-letá holčička stojí s maminkou na autobusové zastávce a čekají na svůj spoj. Starší paní se s nimi dá do řeči a říká „Ty jsi ale velký kluk“. Holčička se na paní rozlobeně podívá a řekne „Já nejsem kluk.“ Paní se usměje a za svůj omyl se omluví, ale na holčičce je vidět, že se jí to dotklo. Má slzy v očích a od té chvíle stojí zaraženě a křečovitě se drží maminičky ruky.

Zdroj: MACHOVÁ, B., ŠIMEČKOVÁ, V., TUŠKOVÁ, M. *Cvičení pro multikulturní výchovu*. České Budějovice: CEGV Cassiopeia, 2009. 39 s.

Zdroj přímé citace: Moree, D. *Než začneme s multikulturní výchovou*. 1. vyd. Praha: Člověk v tísni, o.p.s., 2008. ISBN 978-80-86961-61-3.

A: BODY ZLOMU

Časová dotace: 30 min.

Cíle:

- Žáci přemýšlí nad významnými událostmi a zkušenostmi z jejich dosavadního života.
- Žáci si uvědomí klíčové zkušenosti nebo události mající dopad na identitu člověka.
- Žáci přemýšlí nad tím, jací jsou, co je pro ně důležité apod. – sebereflexe. To jim může následně usnadnit porozumění vlastních reakcí a chování.
- Žáci prostřednictvím sdílení poznávají lépe své spolužáky, což přispívá k porozumění a stmelení třídy.

RVP: MKV – kulturní diference; OSV – osobnostní rozvoj (sebepoznání a sebepojetí), psychohygienu, mezilidské vztahy, hodnoty a postoje, komunikace; **Výchova k občanství** – člověk jako jedinec, člověk ve společnosti; **Výchova ke zdraví** – změny v životě člověka a jejich reflexe, osobní a sociální rozvoj

Pomůcky:

tabule, čistý list papíru pro každého žáka

Postup:

1. Úvod

Uvedte žáky do tématu hodiny. Řekněte jim, že v průběhu života jsme účastníky různých situací a získáváme různé životní zkušenosti. Některé z nich mají pro náš další život velký význam. Bez nich bychom nebyli tím, kým jsme. Můžete je označovat jako klíčové události.

2. Individuální práce

Vyzvěte žáky, aby se zamysleli nad klíčovými (důležitými) událostmi jejich života. Měli by si je poznamenat spolu s rokem, kdy se daná událost odehrála.

Následně si žáci namalují čáru života. Na levé straně vyznačí bod narození, na pravé straně den, kdy aktivitu realizujete. Mezi tyto dva body by měli zakreslit nebo vyznačit sepsané klíčové události.

Současně se pokusí odpovědět na následující otázky:

- Proč je tato zkušenost/událost pro mne důležitá?
- V čem bych byl asi jiný/á bez této zkušenosti?

Pro vysvětlení náplně individuální práce můžete použít tento příklad:

Zuzana se narodila v České republice na venkově. Když jí bylo 12 let, přestěhovala se s rodiči do Prahy. Na vesnici, kde bydlela, bylo pár domů, a všechny obyvatele vesnice znala. Kdykoliv někoho potkala, pozdravila ho, případně s dotyčným prohodila pár slov. V Praze ze začátku zdravila lidi tak, jak byla zvyklá. Málokdo jí však na pozdrav odpověděl. Cítila se zmatená, bezvýznamná, neviditelná. Změna místa bydliště (z venkova do velkoměsta) s ní otřásla. Chovala se jinak, než byla zvyklá. Některé dny se uzavírala do sebe, jindy by udělala cokoliv, jen aby na sebe pozornost ostatních upoutala. Po čase se sblížila se spolužačkou Mariikou. Marika jí pomohla s přizpůsobením se novému stylu života a stala se její dobrou kamarádkou. Zuzana si uvědomuje, že nebyť Mariky, začátky žití v Praze by byly daleko těžší. Zkušenost s přestěhováním se do nového prostředí měla velký význam i pro její současný život. Nezapomněla na to, jaké je pro člověka ocitnout se mimo své obvyklé prostředí, a snaží se lidem v podobné situaci pomáhat.

Zuzana - klíčové události

3. Reflexe (10 min.)

Zeptejte se žáků, jestli chtějí o nějakém bodu na své čáře života mluvit.

Riziko: Žáci mají za sebou i negativní zkušenosti, které vyžadují větší nároky na čas a další práci. Pokud se tomuto chcete vyhnout, ptejte se na pozitivní události.

Na tabuli shrňte důležité události/zkušenosti.

Otázky pro reflexi:

- Byl to těžký úkol najít vaše klíčové události/zkušenosti a uvědomit si jejich vliv na vaše myšlení a chování? Proč?
- Má někdo podobnou zkušenost?
- Bylo vzpomínání na klíčové události vašeho života příjemné nebo nepříjemné?

Zdroj: MACHOVÁ, B., ŠIMEČKOVÁ, V., TUŠKOVÁ, M. Cvičení pro multikulturní výchovu. České Budějovice: CEGV Cassiopeia, 2009. 39 s.

B: Co máme společného?

Časová dotace: 30 min.

Cíle:

- Žáci vjmenují podobnosti mezi jednotlivými spolužáky.
- Žáci objevují, co vše je spojuje s jejich spolužáky.
- Žáci se dozívají nové informace o svých spolužácích.

RVP: MKV – kulturní diference, lidské vztahy, multikulturalita; OSV – osobnostní rozvoj (sebepoznání a sebepojetí, psychohygienu), sociální rozvoj (poznávání lidí, mezilidské vztahy, komunikace); **Český jazyk a literatura** – komunikační výchova; **Výchova k občanství** – člověk jako jedinec, člověk ve společnosti;

Pomůcky:

žádné

Poznámka pro pedagogy:

Tato aktivita je věnována hledání podobností a společných věcí u žáků.

Lidé si na prvním místě všimají toho, co je od ostatních odlišuje. V čem jsou jiní. Tyto odlišnosti však